

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - קרית הבעש"ט פתח תקוה

"ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו" (בראשית כ"ד, י')

(עניין הגמלים בפרשה על דרך הדרש)

בפרק זה מוזכרים הגמלים - 18 פעמים, וריבוי הפעמים נותן הרגשה שיש גם יסוד עמוק יותר בעניין. ואם נבדוק בכל התורה כולה נמצא רק עוד - 10 אזכורים של גמלים. אך הזכרת גמלים ככלי תחבורה או משא אנו מוצאים רק בשני מקרים נוספים: אצל יעקב שבורח מלבן, ואצל אורחת הישמעאלים. אך בשאר המסעות, לא מצינו שהשתמשו בגמלים.

שאלה מרכזית

ויש לשאול, שגם כאן לא מוזכר שאליעזר רכב על הגמלים, וגם לא מצוין שלקח עליהם משאות, אז מדוע לקח אתו עשרה גמלים? ומדוע אליעזר לוקח דווקא גמלים ולא חמורים או אתונות. ומה פשר המקבץ החריג של 18 פעמים שמוזכרים בו גמלים בפרשתנו מתוך 20 המוזכרים בכל התורה כולה.

הקדמה - כהקדמה יש להעלות את ריבוי הכפילויות שבפרשתנו. **הכפילות העיקרית** והבולטת ביותר היא הבאת המפגש של אליעזר ורבקה בצורה **כפולה ומכופלת**. בתחילה אליעזר מתפלל ומבקש מה' מה הוא מצפה מהנערה בכדי שידע שהיא זו המיועדת ליצחק. ולאחר מכן מסופר האירוע עצמו, שאליעזר מבקש ממנה, והיא משקה אותו ואת הגמלים. לאחר מכן מגיע אליעזר לבית בתואל ושוב מספר להם על תפילתו, ושוב על בקשתו מרבקה, ועל זה שהשקתה אותו ואת הגמלים. ובנוסף יש ישנן גם כפילויות בפסוקים עצמם. הכפילויות הללו מעוררות תמיהה עד שמובא במדרש, **ורש"י** מביא את המדרש זה **בפסוק מ"ב**: "אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי הפרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמזיה". **ויש עדיין להסביר**, מדוע ובמה יפה שיחתן של עבדי אבות. **ונראה לומר**, שהכפילויות באות ללמדנו, שיש לקרא את הפרשה בשני רבדים, **בדרך הפשוט ובדרך הדרש**. ונשתדל במאמר זה להסביר את הפרשה על דרך הדרש.

רעיון מרכזי - גמלים - מסמלים את מידת אברהם אבינו - גמילות חסדים

ונראה לומר, שהשם - **גמל** שהוא שם לבהמת משא ורכיבה, בניקוד אחר - **גמל'** הוא גם פועל שמבטא לעשות טובה או רעה עם האחר, ובדרך כלל משתמשים בו לבטא את המידה של - **גמילות חסדים**, שהיא היתה מידתו של אברהם אבינו, שהיא אחת משלושת הדברים שעליהם עומד העולם. ועכשיו, שאברהם שולח את אליעזר להביא אשה לבנו ליצחק, הוא רוצה לפתח את המידה הזאת של גמילות חסדים. ובי"ה מצאתי חיזוק לכיוון מחשבה זה בדברי **ר' אלעזר מגרמיזא** בספר **'הרוקח'** שאומר: "ולמה גמלים, רמז שיביא גומלת חסדי". ועל פי רעיון זה נפרש מספר פסוקים:

פסוק י' - ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו, ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור.

בפסוק זה קשה: א. מדוע מצוין שמספר הגמלים היה **'עשרה'** האם יש לכך משמעות מסוימת, ובמיוחד שלא נאמר שרכבו עליהם או שהיה עליהם משא כל שהוא? ב. מדוע הכפילות - **'עשרה גמלים מגמלי אדניו'**, במקום לכתוב - **'עשרה מגמלי אדניו'**? ג. למה חשוב לציין שהגמלים היו מגמלי - **'אדניו'**, ואם היה שוכר גמלים ממישהו אחר, האם היה בזה פגם?

ונראה לומר, שהרי על פי תורת הקבלה ישנן **עשר ספירות**, וכל אחת מהן כוללת את כל האחרות. ולפי זה נאמר, שהיות **וה'גמל'** כאן מבטא, כדלעיל, את מידת **החסד**, שהיא אחת מעשר הספירות, והיא כוללת בתוכה את כל עשרת הספירות, לכן נאמר שהוא לקח - **'עשרה גמלים מגמלי אדניו'**, לומר שהוא לקח את עשרת הספירות של מידת **החסד**, ודווקא אלו שהיו מצויות בידי אברהם **אדניו**, והקפיד לקחת את מידת **החסד** בצורה המושלמת שלה שהיא כוללת את כל **עשרת** הספירות. **ואולי**, היו שתי מטרות בלקיחה זו: א. להפיץ את מידת **החסד** של אברהם גם בארם נהרים. ב. בצורה זו יוכל למשוך אליו את אותה אשה שהיא גם בעלת חסד מושלמת, כי טבע הקדושה להידבק בקדושה, כידוע מהדרך שבא הוציאו בני ישראל ממצרים את ניצוצות הקדושה, והיא זאת שתהיה ראוייה ליצחק.

פסוק י"א - ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים, לעת ערב לעת צאת השאבת.

אליעזר מגיע אל ארם נהרים, והיה מספיק לומר שהוא ניצב על עין המים, למצוא את הנערה אשר תהיה מתאימה ליצחק, כמו שנאמר **בפסוק י"ג**: "הנה אנכי נצב על עין המים, ונבות אנשי העיר יצאת לשאב מים". ולא ברור, לשם מה חשוב לנו לדעת שאליעזר הבריך את הגמלים **'מחוץ לעיר'**, ומדוע משתמשת בפועל - **'ויברך'**, ומדוע חשוב לציין שהוא הבריך אותם - **'אל באר המים'**? ומדוע **'אל'** ולא **'ליד'** או **'אצל'**?

'ויברך' - **ונראה לומר**, שאליעזר עשה פעולת - **'הברכה'** שהיא במקורה המשכת ענף של עץ נטוע, כיסויו בעפר בכדי שיוציא **שורשים**, ויגדל ממנו עץ חדש שיונק בתחילה מהעץ המקורי, עד שמנתקים אותו, והופך להיות עץ עצמאי. וכאן אליעזר בא להשריש את מידת **החסד** בתושבי המקום, לכן הוא מברך את **הגמלים**, שהם מסמלים, כדלעיל, את מידת **גמילות חסדים**, בכדי להשריש במקום את המידה הזאת, עד שיהיו בעצמם בעלי המידה של גמילות חסדים, כי זה הבסיס לקיום העולם, בבחינת - **עולם חסד יבנה**.

'מחוץ לעיר' - ואת זאת הוא עושה דווקא - **'מחוץ לעיר'** כי העיר נשלטת ע"י המידה של לקיחה מהזולת, וכמו שמובא **בפסוק ל'**, לגבי לבן, שלאחר שרואה את המתנות שנתן אליעזר לרבקה, הוא רץ לקראתו, ומסביר **רש"י**: "למה רץ ועל מה רץ, ויהי כראות את הנוס אמר, עשיר הוא זה ונתן עיניו בממוני". ורואים שאת בהתנהגות לבן עם יעקב, שמחליף את משכורתו עשרת מונים, ובמיוחד רואים זאת בדברי לבן כאשר רודף אחר יעקב ואומר לו: "ויפן לבן ויאמר אל יעקב **הננות בנתי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה ראה לי הוא**" (בראשית ל"א, מ"ג). ודווקא מחוץ לעיר ניתן להתחיל ולהשריש מידות חדשות שלא הורגלו בהן בני העיר.

'אל באר המים' - בהמשך לרעיון המרכזי שהעלינו, נביא מקור **מ'הזוהר הקדוש'** המייחס את **המים** למידת **החסד**: "תאנא, כתיב (ישעיה מ"ב) מי מדד בשעלו מים וגו', בשעלו מים, מאן מים, דא הוא בינה, רבי אלעזר מתני הכי, דא חסד" (חלק ב', קע"ה ע"ב). ולכן, אליעזר מברך את הגמלים אל באר המים, כלומר, שהבריך אותם בצורה כזו שפניהם מכוונים אל באר המים, כך שכל הרואה אותם, נמשך להתבונן בכיוון הזה של המים שמסמלים את מידת **החסד**.

פסוק י"ד - והיה הנער אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני.

ויש לשאול, האם עצם מוכנותה של ילדה קטנה, להשקות אדם זר ובוגר, במקום להציע לו את כדה שידלה בעצמו וישתה, לא מוכיחה בצורה משכנעת שהיא בעלת חסד גדולה, ומדוע צריכה להציע להשקות גם עשרה גמלים, שידועים בכמות המרובה של השתיה שהם צורכים? ועוד שואל, **הרב אי"ל שטיינמן** בספרו **'אילת השחר'** מדוע היא לא מציעה להשקות גם את האנשים אשר עמו. **ונראה**, שיש להוסיף ולשאול, מדוע אליעזר בתפילתו מבקש רק: "ואמרה שתה וגם גמליך אשקה", ולא מזכיר גם את האנשים אשר אתו.

ולפי דברינו, שעשרת הגמלים מסמלים את עשרת הספירות הכלולות במידת החסד, נוכל לומר, שעל פי **דרך הדרוש** שבה אנו הולכים, לא מדובר שאליעזר ציפה שהיא תשקה עשרה גמלים ממשיים, כי זו בקשה שמעבר לכוחותיה של ילדה קטנה, אלא שהוא ביקש לדעת שמלבד מידת החסד שיש בה ע"י שמוכנה להשקותו, יש בה גם הרצון לפעול להגדלת מידת החסד בעולם, על כל עשרת החלקים הכלולים במידת החסד. ועל פי זה נסביר את שאלת **'הרב אי"ל שטיינמן'**, מדוע הציעה להשקות רק את הגמלים, ולא להשקות גם את האנשים שהיו עמו, כי הגמלים לא מוצגים כאן כגמלים ממשיים אלא כחלקי מידת החסד. ולפי זה גם ברור, מדוע הוא בתפילתו לא ביקש שתשקה גם את האנשים אשר אתו, אלא רק את הגמלים ובמובן שהעלינו לעיל שמסמלים את עשרת חלקי מידת החסד.

פסוק ל' - ויהי כראת את הנזם ואת הצמדים על ידי אחתו וכשמעו את דברי רבקה אחרתו לאמר כה דבר אלי האיש, ויבא אל האיש והנה עימד על הגמלים על העין.

מדוע נאמר שהוא עומד - **'על הגמלים'**. ומה משמעות התוספת - **'על העין'**. ולמה שוב מוזכרים כאן גם הגמלים? **ונראה לומר**, שלבן שהוא בעל מידת הנטילה, רואה פתאום דבר משונה, וזה בא לידי ביטוי במילה - **'והנה'** שמשמשים בה כאשר רואים דבר לא צפוי. והדבר הלא צפוי שהוא רואה, שאליעזר עומד - **'על הגמלים'**, לא רק שהוא דוגל בדרך של מידת החסד הבאה לידי ביטוי ב'גמלים', אלא שהוא התעלה עוד יותר ועומד - **'על הגמלים'** מעל כל עשרת הגמלים, שזו דרגה גבוהה יותר, הכלולה מעשרת הספירות שבמידת החסד. והוא מבין שהבסיס למידת החסד הוא המים, ולכן נאמר שאליעזר עומד - **'על הגמלים על העין'**. והוא יודע שהפתרון הוא לא להשאיר אותו מחוץ לעיר אלא להכניסו לביתו, בכדי שיושפע מהנורמות הקיימות בבית ולבן, ולכן אומר לו:

פסוק ל"א - ויאמר בוא ברוך ה', למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים.

ועיקר מגמתו - **'למה תעמד בחוץ'**, כי יודע שבעומדו בחוץ על העין הוא תחת השפעת מידת החסד, ולכן משכנע אותו, לבא אל ביתו. **"ואנכי פניתי הבית"** - לא ברורה התוספת הזו, מה הוא צריך לפנות מן הבית? **'רש"י'** מביא שהוא פינה את הבית **מעבודת אלילים**. ועוד נוכל לומר, שהבית שלו הוא בית שבו מונהגת מידת הנטילה, ולבן הבין שאליעזר בא להשריש את מידת החסד, ויחשוש להיכנס לבית שבו השפעות של מידת הנטילה, ולכן אומר לו שפינה מן הבית את המידה הזו, ויכול לשהות בה בלא חשש.

"ומקום לגמלים" - ואולי, רוצה לרמוז לו בעדינות, שאין מידת החסד נחשבת למידה ראויה במקום הזה. ואולי אפילו פיתחו תיאוריה שכל ענין החסד אין לו מקום במערכות יחסים בין בני אדם, כי מדוע שאדם יתן לשני דבר ששייך לו. ובכדי לסבר את אזנו הוא אומר לאליעזר שיש מקום לגמלים, כלומר גם הוא מסכים שיש מקרים שבהם יש מקום להשתמש במידה זו של חסד שמסמלים הגמלים.

פסוק ל"ב - ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים, ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו.

"ויבא האיש הביתה" - נראה לומר, שבתחילה אליעזר העדיף להישאר בחוץ על העין כדי שלא יושפע מביתו של לבן, אך לאחר ששומע מלבן שיש מקום לגמלים כלומר למידת החסד להיכנס לביתו, הוא מסכים לבא לביתו במטרה להשפיע עליו שיאמץ את מידת החסד. כי נשים לב שרבקה אומרת לו - **'גם תבן וגם מספוא רב עמנו גם מקום ללון'**, אך לבן אומר רק - **'ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים'** ואינו אומר שיתן לאכול ומקום ללון. אך עצם זה שהזמינם לביתו כבר מראה תחילה של מידת החסד, ושצריך עוד לפתח אותה אצלו, ולכן: **"ויפתח הגמלים"** - ואולי, לפי דברינו, בא ללמד שאליעזר בהגיעו לבית לבן פותח לפניו את יסוד החסד שמסמלים הגמלים, ורואים שאכן זה השפיע ולבן נתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים, דבר שלא הבטיח מראש שהוא יעשה.

פסוק ס"א - ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש, ויקח העבד את רבקה וילך.

בפסוק זה יש לשאול: א. בתחילת הפסוק נאמר שרבקה ונערותיה רכבו על הגמלים וכבר הלכו אחרי האיש, אז מדוע בסוף הפסוק נאמר שוב שהעבד לקח את רבקה וילך? ב. אם בתחילה נאמר - **'ותרכבנה'** אז למה מיד אח"כ נאמר - **'ותלכנה'**? ויש בזה גם כפילות וגם שינוי פעלים. ג. למה בתחילה הוא מוגדר - **'האיש'** ומיד אח"כ - **'העבד'**?

ונראה לומר, שהפסוק מביע כאן שני רעיונות: א. תחילת הפסוק מלמד על **דרך הדרוש**, שרבקה ונערותיה קיבלו על עצמן לנהוג במידת החסד המושלמת וזה בא לידי ביטוי בתיאור - **'ותרכבנה על הגמלים'** בדרגה שמעל מידת החסד הבסיסית. ונאמר עליהן - **'ותלכנה'** שהלכו בדרך זו אחרי - **'האיש'**, ולכן הוא מוגדר כאן - **'האיש'** - ביטוי בעל חשיבות לאיש שמתווה את הדרך הרצויה. ב. וסוף הפסוק מתאר על דרך הפשט שהוא לקח את רבקה והלך אתה, וכאן הוא מוגדר - **'העבד'** כבלקחת רבקה הוא מילא את שליחותו כעבד אברהם.

פסוק ס"ג - ויצא יצחק לשוץ בשדה לפנות ערב, וישא עיניו ויבא והנה גמלים באים.

"ויבא והנה גמלים באים" - **ויש להבין**, האם יצחק לא רואה אנשים, או אנשים הרוכבים על גמלים, הוא רק רואה גמלים באים? **ונראה לומר**, שיצחק כידוע היה ממידת הדין בניגוד לאברהם שהיה ממידת החסד, ולכן התורה מתארת שהוא רואה גמלים באים, כנראה הוא מבין שמביאים אליו את רבקה שתהיה לו לאשה, אחרת התורה לא היתה מייחסת ליצחק אבינו שהוא סתם מסתכל על עוברים ושבים, ובמיוחד בזמן שיצא להתפלל בתפילת מנחה, והוא נושא את עיניו בעלות בראיה הנבואית, והוא שקוע במחשבות האם רבקה תתאים לו, שהרי הוא ממידת הדין והיא ממידת החסד, ולכן מודגש שהוא רואה גמלים באים. ותופעה מקבילה אנו מוצאים בפסוק הבא אצל רבקה

פסוק ס"ד - ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק, ותפל מעל הגמל.

גם רבקה נושאת עיניה, ורואה את יצחק שנסקפת ממנו מידת הדין, והיא נמצאת בהתלבטות, האם היא מתאימה ליצחק לאחר שכבר עלתה במידות החסד, וכנראה מגיעה למסקנה שהיא צריכה להתאים עצמה אליו, ולכן - **'ותפל מעל הגמל'**, מבינה שצריכה קצת לרדת מרום דרגתה במידת החסד, בכדי שתתאים ליצחק. ואולי מבינה שלא מספיק שתמעט ממידת החסד הגדולה, אלא שצריכה להסתיר אותה, ולכן, נאמר עליה - **'ותקח הצעיר ותתקס'**, היא מכסה ולא רוצה לגלות בצורה גלויה את מידתה שהיא מידת החסד.

לע"נ הנרצחים והחללים, לרפואת כל הפצועים, להחזרת כל החטופים, ולהצלחת צה"ל וכל עם ישראל, בעזרת ה' תשועת ה' כהרף עין. ביחד ננצח.

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד מוקדשים לע"נ: ר' ישראל יצחק בן יעקב קנר ז"ל. ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנוס ז"ל. ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

עברנו ללמוד בבית הכנסת 'קהל חסידים'. ניתן להצטרף גם לדרך הזו, וגם לדרך הטלפון, לפרטים נא לפנות למייל למטה. שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת פסחים. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net